

BMS001006457
S3385
Grijze Literatuur

1^e EX

83385

VERSLAGEN

van de

OPENBARE HOORZITTINGEN

inzake de

CONCEPT CULTUURNOTA

Gemeente Groningen 1973

gehouden op

29 april en 9 mei 1974

F 5c
VERSL

F 5c
VERSL

-- AUG. 1974

VERANTWOORDING

Bijgaand verslag van de twee hoorzittingen over de concept-cultuurnota is geen letterlijke weergave van het gesproken woord.

Omdat in de praktijk een bandopname van een zaaldiscussie uiterst moeilijk om te werken is tot een goed verslag hebben we gekozen voor de methode, door drie notulisten onafhankelijk van elkaar aantekeningen te laten maken.

De drie series aantekeningen zijn vervolgens uitgewerkt tot concept-verslagen, die we daarna alinea voor alinea met elkaar vergeleken hebben.

Op deze wijze is tenslotte een eindverslag ontstaan, dat naar de mening van de drie notulisten een zo getrouw mogelijke weergave is van het verloop van de discussies, en van de intenties van de verschillende sprekers.

Letterlijk zijn de teksten van de vier inleidingen: de vier sprekers hadden hun beginteksten op papier staan, we hebben deze uiteraard ongewijzigd overgenomen.

Wij menen op deze wijze tot een verslaggeving te zijn gekomen, die recht doet aan alle deelnemers aan de discussie.

Met dit verslag is de "trilogie", bestaande uit de concept-cultuurnota 1973, de gebundelde schriftelijke reacties erop en deze weergave van de hoorzittingen voltooid en is een discussie van bijna drie jaren tot afronding gebracht.

Voor belangstellenden zijn de nota, de gebundelde reacties en het verslag van de hoorzittingen gratis verkrijgbaar op het gemeentelijk bureau Culturele Zaken, Guldenstraat 28 Groningen, telefoon (050) - 172576.

Wie daarnaast een indruk wil hebben van de bestaande culturele instellingen in de stad Groningen, kan eveneens gratis het cultureel adresboekje 1974 bij het buro krijgen.

J.J. Rijfkogel,
hoofd gemeentelijk bureau
culturele zaken.

VERSLAG van de eerste hoorzitting over de concept-cultuurnota 1973 van de gemeente Groningen op maandag 29 april 1974 in "het Tehuis" te Groningen.

Voorzitter: drs. J. Wallage, wethouder van onderwijs en cultuur van de gemeente Groningen

Inleiders: J. Meulenbelt, hoofd van de afdeling kunstzaken van de gemeente Den Haag,
drs. J.J. Voogd, lid van de Tweede Kamer voor de Partij van de Arbeid.

Publiek: plm. 70

Omtreeks 20.15 uur opent wethouder Wallage de bijeenkomst, waarbij hij in het bijzonder de heren Meulenbelt en Voogd, alsmede de aanwezige raadsleden, verwelkomt.

Hij deelt mee dat de heer K. Wiese, die als derde inleider deel zou nemen wegens ziekte verhinderd is, en spreekt de hoop uit dat de heer Wiese spoedig geheel hersteld zal zijn.

Vervolgens geeft hij een toelichting op de procedure: de concept-cultuurnota is in een groot aantal openbare en semi-openbare bijeenkomsten geproduceerd, de eindredactie en daarmee de formele verantwoordelijkheid liggen bij het gemeentelijk bureau voor culturele zaken. Het college van burgemeester en wethouders heeft de nota vrijgegeven als discussiestuk, waarover men zelf nog geen oordeel heeft gevormd. Door langdurige ziekte van het hoofd van het bureau culturele zaken en een langdurige vacature op de secretarie-afdeling Onderwijs, Cultuur en Jeugdzaken zijn de geplande hoorzittingen aanzienlijk vertraagd. Dit heeft echter het voordeel gehad dat alle binnengekomen reacties, voorzover ze openbaar gemaakt mochten worden, gebundeld konden worden en nu eveneens in het bezit zijn van alle belangstellenden.

Het is nu echter zaak, te komen tot een afronding van de bijna drie jaren durende discussies.

Deze eerste hoorzitting is gewijd aan de algemene inleiding (uitgangspunten en doelstellingen). Er zijn twee inleiders uitgenodigd, hun visie op een en ander te geven als "gangmakers" voor de discussie.

De wethouder leidt de eerste spreker de heer Meulenbelt, bij de aanwezigen in, die het volgende zegt:

"De vraag, of ik een korte inleiding wilde komen houden in verband met de behandeling van de Groningse cultuurnota, werd mij overgebracht door de heer Rijfkogel. Hij deed dat telefonisch. Ik was op mijn kamer in het Haagse stadhuis. Het gemeentebestuur van Den Haag houdt vast aan het begrip kunstbeleid. Het heeft weinig behoefte aan een discussie over de samenhang van het Kunstbeleid met het - ruimere - cultuurbeleid en het - nog ruimere - welzijnsbeleid. Ik zei tegen collega Rijfkogel, dat hij, gelet op de cultuur-teneur van de Groningse nota, bij mij aan het verkeerde adres was. Daarop zei Rijfkogel, dat het verzoek tot mij werd gericht juist opdat ik een soort tegengeluid zou laten horen.

Dat vond ik sportief. Intussen heeft die Groningse sportiviteit me wel enkele parten gespeeld. Ik voelde, dat ik bij die sportiviteit ten achter dreigde te blijven, en wel door iets vóór me te houden wat ik eigenlijk tegen Rijfkogel had moeten zeggen. Ik had hem aanstonds moeten zeggen wat ik dan nu maar zal opbiechten, namelijk dat ik de Groningse

nota aan mijn medewerkers ter lezing had gegeven met een kanttekening waaruit hun kon blijken, dat ik het uitgangspunt erg verwerpelijk vond.

Dames en Heren, negen jaar geleden hield ik in uw stad een Inleiding over Kunstbeleid, op uitnodiging van de Academie voor Sociale- en Culturele Arbeid. De jaarlijkse studiedag van deze academie was toen gewijd aan "Hoofdlijnen van een op de toekomst gericht cultuurbeleid". Ook toen waren er drie sprekers. Ik heb mijn betoog in 1965 de titel gegeven : Kunst met beleid. Ik maakte melding van een manifest van de Kunstenaarsfederatie, schetste de rol van de Kunstenaars als gangmakers van het beleid na de oorlog, sprak de verwachting uit van een toenemende invloed van de scheppende kunstenaars op het beleid, hield een pleidooi voor nieuwe bemiddelingsmethoden en meer mankracht, en wees erop, dat ons aller omgang met kunst omzichtigheid, beleid, vraagt. "Kunst met beleid presenteren is", zei ik toen, "een kunst op zich zelf. En verder, ik citeer nog eens: "Als ergens het woord "beleid" tegelijkertijd in zijn dubbele betekenis - die van "bestuur" en van "omzichtigheid" - moet worden verstaan, dan is het wel op het gebied van de kunst".

Mijn voornaamste critiek nu op het inleidende deel van de Groningse nota is, dat deze omzichtigheid daar ontbreekt. De nota maakt even gewag van een discussie tussen een meerderheid en een minderheid over de vraag of er een Kunstnota dan wel een cultuurnota zou komen, en zegt dan, zonder de redenen te noemen, dat "uiteindelijk" in deze nota toch gekozen is voor een visie op cultuur.

Daarmee dreigen bij u in Groningen de kunsten in een visie terecht te komen waar zij te weinig levenskansen hebben. Ik vind het fout, dat de Groningse definitie van cultuur geldt als een uitgangspunt ook voor kunstbeleid. "Cultuur is dat systeem van waarden en normen", aldus de nota, "dat de individu in staat stelt zich zo gedifferentieerd, genuanceerd en kritisch mogelijk op te stellen tegenover "de werkelijkheid", en hem het recht en de mogelijkheid geeft, in die werkelijkheid veranderingen aan te brengen".

Dames en Heren, dit is niet een definitie van wat er is maar van wat er zou moeten zijn: een systeem ten dienste van de "opstelling" van de individu en, via hem, tot verandering van de werkelijkheid.

Alleen kunst, die meewerkt aan, en bedoeld is voor, die opstelling en die mogelijkheid tot verandering, voldoet aan de definitie, d.w.z. alleen die kunst zal mogen rekenen op de positieve steun van de Groningse beleidmakers - heel de rest zal, als deze beleidmakers hun zin krijgen, aan de heideneen zijn overgeleverd.

Me dunkt, deze Groningse nota is een idealistisch en normatief kader waarin geen kunst goed kan gedijen. De kunsten worden hier te instrumenteel gezien: als agogisch en maatschappelijk materiaal, als iets wat er is om iets anders, als iets dat wordt gebruikt en verbruikt. Of soms, erger nog, als iets dat onbruikbaar is en daarom wordt weggehouden, weggedacht, weggewenst.

In zo'n kader gaat men voorbij aan de autonomie van het kunstenaarschap, van het kunstwerk, van het kunstbedrijf, van het kunstgebeuren. Men onttrekt zich aan de demonie ervan - en aan de charme. Ik begrijp wel, dat men de kunsten niet louter als versiering wil zien. Maar wie geeft ons het recht de kunsten te zien als - ik herhaal de uitdrukking, die ik zojuist gebruikte - agogisch en maatschappelijk materiaal?

De kunsten mogen niet het bezit blijven van alleen de zogenaamde elite. Maar waarom zouden de kunsten wel als werkmateriaal het bezit mogen zijn van volksopvoeders en maatschappijvernieuwers?

De Groningse nota komt dan tot een indeling van de cultuur in bezit en processen. Die indeling doet tekort aan de totaliteit van de kunsten. Of liever gezegd: men kan de totaliteit van de kunsten daar niet in

vangen. Boeken, schilderijen, partituren zijn geen dingen die men "bezit", althans maakt het in-bezit-kunnen-hebben er niet de essentie van uit. Schrijven, muziek maken: het zijn geen vage processen, geen "cultuurprocessen" zoals de nota zegt, maar concrete menselijke activiteiten, en dan niet alleen geestelijke activiteiten, maar ook lichamelijke, motorische.

De Groningse indeling in bezit en processen, een indeling die overigens niet meer is dan een twee-deling, heeft het nadeel van bijna iedere indeling voor zover bijna iedere indeling tot theoretische abstracties leidt. En dus tot theoretische, d.w.z. weltfremde, prioriteiten! De groepen-indeling op blz. 9 - beleving (lage prioriteit), ontplooiing (gemiddelde prioriteit) en bewustwording (hoge prioriteit) - heeft in mijn ogen weinig te maken met een kunstbeleid waar een grote stad recht op heeft en waar een grote stad de plicht toe heeft. Deze indeling is niet alleen theoretisch maar ook ouderwets. Al decennia lang wordt het beweerd: dat de kunsten zo goed zijn voor de ontplooiing en de bewustwording. Het zal ook wel wáár zijn, voor sommigen of zelfs voor velen. Maar waarom zou het aspect van de beleving minder zijn?

De opstellers van de nota beweren, dat het "maatschappelijk functioneren" van de kunst de hoofdrol speelt. Waar komt toch dat geroep om het maatschappelijk functioneren vandaan? De kunstenaarsfederatie spreekt in haar nota "Met verbeelding" over "het functioneren van de kunst in de samenleving". Ook dit zijn abstracties. De kunst bestaat niet. De samenleving evenmin. De ambtenaren van CRM hebben er overigens het leerstuk van de "maatschappelijke relevantie" van gemaakt. En toen was de kunstenaarsfederatie boos. Waarom eigenlijk? De pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet. Ik verwijt zowel de pot als de ketel, dat zij een kunstbeleid proberen te baseren op maatschappij - beschouwelijke abstracties.

In mijn vorige Groningse betoog, negen jaar geleden, veronderstelde ik een toename van de invloed van de scheppende kunstenaars op alle vormen van kunstbeleid. Met een zekere voldoening meen ik, dat die grotere invloed er inderdaad is gekomen. Wat ik bepaald niet heb voorzien is, dat we mede door toedoen van de scheppende kunstenaars een periode tegemoet gingen van een theoretische vervaging, een slecht woordgebruik, van veel filosofie, veel bla bla. En ook van: veel aanmatigende, ja rancuneuze critiek op de overheden. Het is tot de scheppende kunstenaars doorgedrongen, dat hun schilderijen, hun beelden, hun gedichten, hun choreografieën, hun composities geen invloed hebben op de gang der maatschappij. Dat heeft hun kennelijk gevoelens van onmacht gegeven, gevoelens die zij hebben geprojecteerd op wethouders en ministers - om van de ambtenaren maar te zwijgen.

De grote overheden, waartoe wij een grote gemeente als Groningen moeten rekenen, waren zo langzamerhand toe gekomen aan een gedifferentieerd, genuanceerd en kritisch kunstbeleid - ik gebruik de drie termen, die de Groningse nota gebruikt met betrekking tot de zogenaamde opstelling van de individu. Een gedifferentieerd, genuanceerd en kritisch kunstbeleid, dat wil zeggen: een véélheid van beleid, met de mogelijkheid van het kappen van dorre takken. We zijn toe aan een kunstbeleid, dat is opgebouwd uit vele beleiden, gegeven de vele sectoren. Niet langer een vaag kunstbeleid, maar een concreet muziekbeleid plus een concreet toneelbeleid plus een concreet balletbeleid plus een concreet stadsverfraaiingsbeleid enz. En binnen het muziekbeleid die verdere differentiatie: orkestbeleid, muziekschoolbeleid, kamermuziekbeleid, jazzbeleid.

En juist nu we, met onze beide benen op de grond, toe zijn aan een kunstbeleid, dat is opgebouwd uit een sectoren - en subsectorenbeleid, dreigen we met z'n allen de lucht in te gaan van een

cultuurbeleid en - erger nog - het luchtledig van een welzijnsbeleid.

Moet dat visie heten? Kan het welzijnsdenken ons leren, hoe de jazzmuziek in elkaar zit en wat een stedelijke overheid daarvoor moet doen?

Het huidige gebrek aan zelfrespect van de kunstsector vervult me met zorg. Hun woordvoerders, ook de Groningse, gaan telkens weer op de toer van een rechtvaardiging van de kunst. Dit boezemt me vrees in. Kon ik nu maar denken, dat die behoefte aan rechtvaardiging een antwoord zou zijn op een toenemende kritiek van buiten, een toenemende hoofdgeschud van mensen, die buiten de kunstwereld staan. Maar zo is het niet. De zelfrechtvaardiging komt niet vóórt uit gemor, zij roept gemor op.

Teveel kunstbevorderaars zoeken te nadrukkelijk het gezelschap van opbouwwerkers en volksontwikkelaars, die bijna nooit een stap zetten in een zogeheten kunsttempel en die ook zelden tijd hebben voor de bioscoop. Die kunstbevorderaars zijn bezig met een herorientering, die neerkomt op het ingooien van eigen glazen. In hun lofwaardige streven naar maatschappijvernieuwing wekken zij geen belangstelling op voor het kunstleven, en de vernieuwing daarvan: zij remmen deze integendeel af.

Wat zulke kunstbevorderaars bij hun gesprekspartners opwekken is niet een behoefte aan kunst, maar een behoefte om af te geven op kunst, af te geven op ieder kunstgebeuren waar zij buiten staan, roepende dat zij er buiten worden gehouden. In zo'n cultureel klimaat, wát zeg ik: in zo'n welzijnsklimaat, komt ook een beeldhouwer, die nooit lust heeft gevoeld zich naar een concert te begeven, ertoe te denken, dat de afwezigheid van die lust, bij hem, het gevolg is van het orkestenbeleid. Daarmee ontaardt een natuurlijke - ook bij kunstenaars natuurlijke - afwezigheid van de behoefte aan een bepaalde vorm van kunst, tot een boosaardigheid tegen het bestaan ervan.

Ondertussen worden overal werkgroepen opgericht, nota's geschreven, hearings belegd, stellingen aangeslagen, die geen ander effect kunnen sorteren dan een toenemend tumult over kwesties, die niet of nauwelijks te maken hebben met de problematiek van het kunstbeleid.

Daardoor heeft geen werkgroep, geen nota, geen hearing, geen stelling over kunstbeleid ook maar enige overtuigingskracht voor hem, die zich verantwoordelijk voelt voor de gang van zaken bij een concreet instituut of een concreet initiatief op het gebied van de productie, de distributie en de bemiddeling van kunst.

We leven in een tijd, dat een directeur nog maar nauwelijks in zijn eigen stencils geloven kan. Hij beoogt ermee raadsleden en referendarissen te stimuleren, tegenstanders te bekeren, onverschilligen te overtuigen. Maar iedere keer, dat er weer een zending de deur uitgaat, voelt onze directeur dat de spraakverwarring er alleen maar groter op wordt.

Het is mij een eer en een genoegen vanavond in Groningen aan deze spraakverwarring een bijdrage te mogen verlenen.

Dank u tot zover."

Vervolgens leidt de wethouder de tweede spreker, de heer Voogd, in.

Deze spreekt zijn vreugde er over uit, dat hij als tweede spreker mag optreden, omdat hij nu de zekerheid heeft, met een volstrekt andere visie te komen als de eerste spreker.

De heer Voogd acht de concept-cultuurnota juist een uitstekend stuk, dat kan leiden tot een cultuurbeleid, dat bewust gericht is op de zwakken en de achtergestelden, en dat kan meewerken aan het creëren van een eerlijker en meer ontspannen maatschappij.

Hij heeft zijn visie in de volgende tien stellingen samengevat:

1. Verantwoordelijkheid overheid voor cultuur is geen andere (dus geen mindere) dan voor welke andere sektor van het menselijk leven dan ook. Met andere woorden cultuurpolitiek is even belangrijk als sociaal-economische of buitenlandse politiek. Dit is nog lang niet altijd erkend.

2. Het is onjuist om te stellen dat cultuurbeleid geen politiek beleid zou mogen zijn. (BBK-^{de}reactie onbegrijpelijk; blz. 29). Dat standpunt isoleert cultuur weer uit samenleving, terwijl wij juist het omgekeerde nastreven.
3. Een bekende en hardnekkige vergissing is dat de overheid die geen bewust cultuurbeleid voert geen politiek beleid zou voeren. Ook zich onthouden is politiek beleid: alleen niet verwoord en dus minder aan verantwoording onderhevig en dus minder democratisch. Een politiek cultuurbeleid is, in een democratische samenleving per definitie een democratisch beleid. Een niet-bewust, niet-verwoord en in politieke termen niet-vertaald beleid bestendigt het bestaande, laat ogenschijnlijk pluriformiteit toe, maar bevoorrecht doorgaans de al bevoorrechten, en laat de beste kansen aan de commercieel sterksten; zonder dit uit te spreken.
4. Alles in het menselijk leven is: het doen van een keuze. Ook politiek. Ook cultuurpolitiek. Die keuze kun je alleen doen:
  - a. vanuit de gehele maatschappelijke omgeving. Daarom kan kunst ("de schone kunsten") niet los gezien worden van het bredere begrip cultuur. "De" kunsten zijn een steriele zaak als ze zich niet binnen het brede veld van de cultuur (levensstijl van een samenleving) bewegen.
  - b. vanuit een bepaalde maatschappelijke overtuiging, een visie op mens en samenleving. Dat is minder dirigistisch dan het zgn. vrije spel der maatschappelijke krachten, dat nl. ook dirigeert, maar onzichtbaar.
5. Wie oog heeft voor de onrechtvaardigheden in onze samenleving, en voor het feit dat cultuur in die samenleving nog veelal voor de alreeds bevoorrechten is, zal zijn keuze baseren op het wegnemen van ongelijkheden. In deze tijd is een werkelijk cultuurbeleid een beleid dat zich met voorrang richt op de mensen in de maatschappelijke achterhoede (van Doorn), op de mensen die achter in de rij staan (W. Meyer). Zij vooral moeten zich bewust worden van de (vaak onrechtvaardige) samenleving waarin zij leven. Dat is werkelijk cultuurbeleid. Verbeteringen in die samenleving (inkomens-, vermogensherverdeling, machtsspreiding, sociale politiek) vormen mede cultuurbeleid. In dit licht moethet begrip "maatschappelijke relevantie" verduidelijkt worden.
6. De definitie van cultuur op blz. 7 van de Nota voldoet daaraan, al is een goede aanvulling wat USVA zegt op blz. 16 van de reacties:

"In onze visie betekent dit, dat het cultuurbeleid er op gericht dient te zijn fouten, vooroordelen, opvattingen en vooral ook tegenstelling in onze maatschappij te analyseren en bloot te leggen; daarnaast dient het de mensen te stimuleren om, op grond van die analyse, deze tegenstellingen en oordelen via actief handelen uit de weg te ruimen".
7. Mits verwoord en verantwoord, mits met openbaarheid en medebeslissingsrecht van burgers, mag een overheid hier bevorderen en daar afremmen. Zij zal evenwel niets moeten verbieden - ook haar eigen oppositie niet; zij mag deze zelfs uitlokken. Verbieden is censuur; alle censuur (filmkeuring, 221, Gemeentewet, toezicht op de omroep) behoort uit cultuurbeleid te verdwijnen. Aangezien de zinsnede op blz. 8 van de Nota:

"Dat betekent natuurlijk ook, dat de overheid die activiteiten die in het voorgaande als ongewenst gedefinieerd zijn, moet afremmen" kennelijk misverstand wekt, zou het goed zijn nog eens heel expliciet te vermelden dat er niets verboden mag worden; daarmee blijft ook de pluriformiteit gehandhaafd. Dit ter geruststelling van de Ver. van Handenarbeid, die vreest dat prioriteit in strijd is met pluriformiteit.
8. Kunstenaars behoren geen versiering aan te brengen als randverschijnsels maar zijn onmisbaar in de letterlijke en figuurlijke vormgeving

van de samenleving (van Doorn: "Ministers kun je beter missen dan kunstenaars"). Prestige-objekten (de Oosterpoort?) zouden dan wellicht niet tot stand zijn gekomen.

9. In de nota mis ik verdere uitwerking voor wat betreft de keuze voor de minst bedeeden: bejaarden, gehandicapten, leesgeld openbare bibliotheken, toegangsprijzen, vormingswerk. Voorrang voor verkrotte en oude wijken. De keuze voor een contributie (minimaal) van f 2,50 per week (is f 100,-- per jaar) voor harmonie en fanfare lijkt mij in tegenstelling tot het uitgangspunt van de nota!
Ik miste ook een aanduiding van het denken over een massa-mediabeleid, waarin bijv. (als er in de toekomst kabel-t.v. komt) de discriminatie zoals die thans in de STER-reclame voorkomt wordt vermeden.
10. De blz. 7 t/m 10 vormen voortreffelijk uitgangspunt voor een democratisch cultuurbeleid dat moet leiden naar een open, rechtvaardige en dus ontspannen samenleving.

De wethouder merkt vervolgens op, dat steeds twee dingen nodig zijn voor een beleid:

- a. het kiezen van uitgangspunten;
- b. het concreet vertalen van deze uitgangspunten naar de realiteit.

Wie de gebundelde reacties op de concept-cultuurnota leest, en de reacties van beide inleiders hier bij betreft beseft, dat de overheid met de discussie over cultuurpolitiek en cultuurbeleid toegroeit naar beslissende keuzen, die niet meer per werkgebied van één wethouder afzonderlijk gemaakt kunnen worden.

Hij deelt mee dat de gemeente Groningen is begonnen aan het ontwerpen van een meerjarenplanning, waarin de behoeften en verlangens zoals die in allerlei sectoren van de samenleving bestaan met elkaar gerelateerd zullen worden.

Duidelijk is, dat als je de bestaande culturele voorzieningen en subsidiestromen wilt handhaven, en daarnaast de belangrijkste wensen uit de concept-cultuurnota wilt vervullen, het totale cultuurbudget enige malen over de kop zal gaan.

De meest relevante discussievragen zijn z.i.:

- a. vanuit welke hoofduitgangspunten mag de overheid ingrijpen;
- b. welke meetlatten moet je gebruiken bij het bepalen van prioriteiten;
- c. zijn de aanwezige meetlatten - zoals genoemd in de concept-cultuurnota - geschikt om tot harde keuzebepaling te komen.

De wethouder verzoekt nu de aanwezigen in de zaal, zich in de discussie te mengen.

T. Hageman, landelijk voorzitter der BBK, gaat in op een opmerking van de heer Voogd over het verschil tussen landelijk en plaatselijk BBK-beleid. Hij is van mening dat deze beleidsvormen niet zeer ver uiteen liggen. Zowel vanuit zijn visie als Groninger kunstenaar als vanuit zijn visie als landelijk BBK-bestuurslid is hij het volstrekt oneens met de inleiding van de concept-cultuurnota.

Het gaat niet om het erkennen van de bruikbaarheid van kunstenaars, maar om het erkennen van hun bestaansrecht. Hij zou in de concept-cultuurnota hebben willen zien wat het bereik naar de bevolking is, en hoe de bestaanszekerheid van de kunstenaars geregeld moet worden.

De meeste overheidsmaatregelen zijn gebaseerd op incidentele bruikbaarheid en toepasbaarheid. De structuren waarin kunstenaars hun beroep moeten uitoefenen zijn 19e eeuws.

Bij de enige "harde" regeling op kunstgebied, de BKR, wordt juist geen rekening gehouden met de functie van het kunstwerk.

Naar zijn mening staat de nota vol jeugdwerkersproza. Vroeger was de cultuurmentaliteit in Groningen die van de graanhandelaren, nu is er een

jeugdherbergmentaliteit. De hele sfeer is die van de jaren vijftig. In verband met de bezuiniging zijn alle bestaande posten voor beeldende kunst uit de begroting geschrapt.

Tekenend vindt hij, dat alle beeldende kunstenaars in Groningen aangewezen zijn op de wethouder van sociale zaken, in plaats van op de wethouder van cultuur.

De heer Voogd antwoordt.

Hij meent dat men langs elkaar heen praat: Hageman schetst de huidige onbevredigende situatie, terwijl de concept-cultuurnota juist probeert aan te geven wat zou moeten gaan ontstaan. In de nota is wel degelijk een duidelijke stellingname ook met betrekking tot de kunsten en de kunstenaar te vinden. De stellingname is bepaald niet die van de jaren vijftig: toen meende de overheid niet directief te mogen ingrijpen, in de nota wordt de overheid uitgedaagd, partij te kiezen.

Uit de nota spreekt duidelijk dat kunstenaars niet dienen te zijn weggelegd voor de zondag, maar dat ze functioneel moeten zijn in de samenleving, als mede-vormgevers op velerlei gebied.

De heer Voogd wijst er op dat niet politiek stellingnemen ook een vorm van politiek is, maar een slechte, want een ondemocratische. Immers: door niet bewust te kiezen worden zaken onbespreekbaar en onbesproken. Het gevolg daarvan is, dat het bestaande en het sterke dan altijd in het voordeel is tegenover het nieuwe en het zwakke.

De heer Meulenbelt merkt op, dat het hanteren van de BKR door de wethouder van kunstzaken zou dienen te geschieden, zoals dat in Rotterdam al decennia het geval is.

De heer Hageman meent, dat de beeldende kunstenaar allang functioneert in de maatschappij. Het probleem zit in het ontbreken van goede structuren en bruikbare kanalen, het is een taak van de overheid daarvoor te zorgen.

Wethouder Wallage: De nota probeert een meetlat te geven. Heeft de BBK andere criteria, om tot prioriteitenstelling te komen? Of is het bestaansrecht van de kunstenaar het enige uitgangspunt van de BBK?

Hageman: Het uitgangspunt is het bestaansrecht van de kunst en van de kunstenaar.

Het gaat om het functioneel zijn van de arbeidsprestatie van de kunstenaar. Kiezen door de overheid is een vorm van censuur. De overheid dient in redelijkheid het bestaansrecht van de kunstenaars te accepteren en te stimuleren, en ervoor te zorgen dat autonome kunstproducten het publiek bereiken, in welke vorm dan ook. De autonome kunstproductie moet langs door de overheid gecreëerde kanalen en in door de overheid gecreëerde structuren het publiek bereiken.

Wethouder Wallage stelt als résumé van het betoog van de heer Hageman, dat het de taak van de overheid is om

- a. de bestaanszekerheid van de kunstenaars te garanderen en
- b. de distributie en confrontatie tussen kunstwerk en publiek te bevorderen.

De heer Boiten (directeur van de School voor Handenarbeid) gaat in op de mogelijkheid van de overheid, bepaalde zaken te bevorderen, en andere af te remmen. Als dit via democratische wegen tot stand komt kan hij er vrede mee hebben. Hij ziet echter maar een gradueel, geen principieel verschil tussen afremmen en censureren: afremmen is in de praktijk immers een vorm van onmogelijk maken, en dus een manier van indirect verbieden.

De heer Voogd haakt hier op in. Hij ziet verschil tussen het laten doodbloeden van zaken door bewust onvoldoende middelen te verschaffen, en het bevriezen van bepaalde subsidiebedragen of het verleggen van subsidiestro-

men. Als voorbeeld noemt hij de landelijke discussie over het orkestenbestel: momenteel gaan zeer grote geldstromen naar de symphonieorkesten, als men hierin niet ingrijpt blijven deze stromen automatisch groeien. Een overheid die aan andere zaken een hogere prioriteit geeft zal verdere uitgroei van de symphonieorkesten afremmen, en toename van bijvoorbeeld subsidies aan muziekscholen daarvoor in de plaats stellen.

Wethouder Wallage wil een en ander op de plaatselijke situatie toespitsen. De geldstromen naar het NFC en Forum zijn maar moeilijk aan te wenden voor andere doeleinden. De verleiding is dan groot, deze gelden maar te gaan gebruiken voor andere doelen. Dit is uiteindelijk een vorm van verschraling, je kunt beter proberen je totale budget voor cultuur te vergroten, om daar mee uitbreiding in meer gewenste richtingen mogelijk te maken.

Simon van Wattum (Gronings literator) spreekt zijn teleurstelling er over uit dat de cultuurnota met geen woord rept over stimuleren van het Gronings. Hij is verder van mening dat men de kunst als kunst moet behandelen, iets wat hij in de concept-cultuurnota heeft gemist, en dat hij daarom heeft bedankt voor zijn benoeming als lid van de Culturele Raad.

Wethouder Wallage beaamt dat de cultuurnota zich niet uitspreekt over gebruik van het Gronings. Wellicht is het mogelijk hieraan nog aandacht te schenken. Hij stelt nu voor, een korte pauze te houden, waarna de discussie voortgezet kan worden.

Na de pauze heropent Wethouder Wallage de bijeenkomst.

Hij acht het van belang, de scharnierpunten van de cultuurnota nader te analyseren. Hij stelt ter discussie of het strijdig is met het wezen van de kunst, door middel van keuzen de maatschappelijke situatie te willen veranderen.

De heer Mijjer (bestuurslid van de stichting Stadsschouwburg) vindt de definitie van cultuur te elitair. De grote massa heeft behoefte aan ontspanning, niet aan inspanning. Wie van zijn werk thuis komt is meestal te moe om nog eens aan bewustwording te gaan doen. Maakt de nota vermaak en recreatie (sport) niet onmogelijk? Ook vraagt de heer Mijjer zich af, of de diredeling in de processen wel bruikbaar is, en of inderdaad de bewustwording de hoogste prioriteit moet krijgen.

De heer Hamel (o.m. lid van de invulcommissie voor d'Oosterpoort) merkt op, dat het nu juist belangrijk is te onderzoeken waarom mensen na hun werk te moe zijn voor het ontplooiën van wezenlijke activiteiten. Is dat nu juist niet één van die maatschappelijke factoren, die in de opvatting van de nota zichtbaar gemaakt moeten worden via bewustwordingsprocessen.

De heer van Ee (Usva) vindt dat via de t.v. al voldoende ontspanning wordt geboden. Hij vraagt zich af of de overheid zich daar nu wel mee bezig moet houden. Hij zou liever zien dat de overheid zich met nieuwe cultuuruitingen ging bezighouden, die zich over het algemeen vanwege hun zwakke financiële positie moeilijk kunnen handhaven.

Wethouder Wallage meent, dat je toch wel een vorm van kiezen moet creëren. Als je alleen maar een tweedeling maakt tussen activiteiten die zich zelf financieel kunnen bedruipen, en activiteiten die dit niet kunnen, en zonder steun van de overheid niet kunnen ontstaan of standhouden, kom je in een erg lastig pakket.

De heer van Ee beoogt dat de bestaande cultuuruitingen gericht zijn op de establishment. Z.i. dienen gemeenschapsgelden vooral gericht te worden op de zwakkere groepen. Hij deelt vervolgens mee, de draad van zijn betoog kwijt te zijn, en geeft het woord terug aan de voorzitter.

J.J. Leertouwer (directeur Gronings Instituut voor Expressie en Kommuni-

katie) gaat in op de opmerkingen van de heer Mijjer. Hij wijst er op dat de driedeling niet absoluut is, dat staat ook met zoveel woorden in de nota. Beleving is één van de onderdelen van processen, en processen krijgen in hun totaal in de nota een zekere prioriteit. Niemand heeft er bezwaar tegen dat mensen zich willen ontspannen. Maar mensen die in een bevoerde werk- en woonsituatie verkeren en die 's avonds zo moe zijn dat ze alleen nog maar willen uitzakken krijgen daarmee geen enkele kans meer, actief mee te werken aan verbetering van hun eigen leefsituatie. De overheid heeft de plicht, juist voor deze mensen kansen te scheppen, zich af te kunnen zetten tegen hun huidige omstandigheden.

De heer Mijjer beaamt dit, hij wijst er op dat men de andere zaken niet moet verwaarlozen voor dit ene aspect, teneinde bestaande kunstuitingen niet in gevaar te brengen.

De heer Leertouwer: volgens de nota is het geven van impulsen een belangrijker taak voor de overheid dan het stimuleren van passief uitzakken.

Wethouder Wallage: Inderdaad zouden door het geven van hoge prioriteit aan bewustwording de verstrooiende activiteiten in de knel kunnen komen, terwijl elk mens toch ook daar recht op heeft. De nota stelt overigens nergens dat belevingssubsidies afgeschaft zouden moeten worden.

De heer Leertouwer meent dat hier valse tegenstellingen worden gecreëerd. De nota wil niet het één ten kosten van het ander, maar vindt het één meer een overheidstaak dan het ander. Als er in bepaalde sectoren onvoldoende geld is voor een verantwoord beleid moet men niet binnen de culturele sector gaan peuteren, maar proberen de culturele sector in zijn totaliteit uit te bouwen. Dat neemt echter niet weg dat men zich wel degelijk mag afvragen of bepaalde zaken überhaupt wel te verantwoorden zijn: is een concert in het cultuurcentrum voor een publiek van tweedriehonderd man verantwoord in vergelijking met de overvolle klassen in het onderwijs?

De heer Leutscher (musicus, voorzitter sectie muziek van de Culturele Raad) raadt de sprekers aan, geen pogingen te doen enig inzicht te krijgen in de waanzin, die het cultuurbeleid van de laatste twintig jaren heeft gekenmerkt. Dat lukt toch niet.

De heer Hamel: Het is erg moeilijk de discussie over de prioriteiten aan te gaan; een wetenschappelijk kader van waaruit men kan spreken ontbreekt vrijwel geheel. We hebben nog nauwelijks ervaring met vernieuwingen. We spreken helemaal vanuit het huidige cultuurpatroon.

Wethouder Wallage beaamt dit. Het gevaar van de nota is, dat wanneer je hem werkelijk hard maakt, je voor zeer zware consequenties komt te staan. Hij is daar persoonlijk nog niet aan toe. Maak je de nota minder hard, door al het bestaande te handhaven, en daarnaast de in de nota gewenste vernieuwingen te realiseren, dan moeten de cultuurbudgetten sterk uitgebreid worden.

De heer Leutscher komt nu terug op de inleiding van de heer Meulenbelt, die hij "ontstellend" vindt. Hij spreekt van krakkemikkige opmerkingen over de autonomie en de demonie van de kunstenaar. De heer Meulenbelt pleit voor een overheid die zich doof houdt voor alle geluiden van buiten af. Hij ziet niet in dat met de verschijning van de massamedia de positie van de kunst en de kunstenaar essentieel is veranderd. In de visie van de heer Meulenbelt is de kunstenaar volkomen egocentrisch bezig. Door de huidige reproductietechnieken zijn de kunstenaars volledig anders gaan functioneren. De rest van het betoog krijgt een wat persoonlijk karakter, en is daarom niet genotuleerd.

De heer Broekema (directeur van de provinciale Groninger Culturele Raad en lid van de gemeenteraad) informeert bij de voorzitter of de inleiders zich moeten conformeren met de inleiding van de concept-cultuurnota, of mogen ze er ook een eigen standpunt op nahouden?

De heer Meulenbelt heeft wat moeite met het mechanisme, dat hij steeds weer ziet optreden: wie voor kunst pleit wordt tot negentiende eeuw verklaard. Een discussie wordt zo wel moeilijk. Het is zijn bedoeling erop te wijzen dat men kunst ook eens apart moet bezien - kunst heeft zijn eigen rechten en hoeft niet noodzakelijkerwijs gekoppeld te worden aan cultuur en welzijnsbeleid.

De heer Leutscher vindt het noodzakelijk dat de overheid kiest voor een beleid dat gestoeld is op de samenhang tussen cultuur, politiek en economie.

De heer Beenker (kunstredacteur Nieuwsblad van het Noorden) is blij met het standpunt van de heer Meulenbelt. Hij acht het kunstwerk op zich belangrijk. In de negentiende eeuw ligt het breukvlak: toen is men het kunstwerk een deel van zijn werking gaan ontnemen.

Er bestaat nu een wezenlijke ongeïnteresseerdheid in kunst, ook bij de overheid. Dit blijkt niet alleen uit de geringe bedragen op de begroting. Wezenlijke betrokkenheid van de overheid t.o.v. kunst is er niet. Men zoekt allerlei excuses, en gaat de zorg voor de kunst vervangen door de zorg voor randverschijnselen: het neerzetten van grote cultuurgebouwen bijvoorbeeld.

Wethouder Wallage vraagt de heer Beenker, hoe in zijn visie prioriteiten voor een cultuurbeleid tot stand moeten komen.

De heer Haveman (fractievoorzitter van de P.v.d.A. in de gemeenteraad en lid van de raadscommissie culturele zaken) speelt deze vraag door naar de heer Meulenbelt, die als hoofd van het bureau kunstzaken voortdurend keuzen moet doen en prioriteiten moet stellen.

De heer Beenker signaleert vervolgens, dat de theorie van bevorderen en afremmen zonder dat men mag kappen of verbieden uiterst kwalijke gevolgen kan hebben: Als iets wat eenmaal bestaat niet meer gekapt mag worden zal dit bij de overheid een grote aarzeling geven, nieuwe zaken te accepteren.

Wethouder Wallage wijst er op dat dit alleen geldt bij prioriteitenstelling binnen het culturele veld. Dit is echter een onmogelijkheid, want waaraan worden die prioriteiten dan ontleend?

De heer Beenker: ook bij prioriteitenstelling in sectoren ten opzichte van elkaar blijft dit probleem spelen: wat er eenmaal is moet blijven, en dus zal men niet snel bereid zijn, nieuwe zaken te accepteren op een gemeentebegroting.

De heer Leutscher noemt het grote onzin, dat men nog in discussie gaat over het snertbedrag dat er überhaupt voor cultuur op de rijksbegroting is uitgetrokken. Men moet vooral niet een soort belangentegenstelling binnen de cultuur creëren, zolang er nog regelmatig straaljagers opstijgen en neerstorten.

De heer van Wattum meent dat de hele inspraak onzin is. Er worden allerlei ambtenaren benoemd, die alles maar bedisselen, zonder dat ze door het volk gekozen zijn.

De heer Voogd herhaalt nog eens zijn stelling, dat een overheid die géén bewust cultuurbeleid voert ook politieke beslissingen neemt, maar dan onzichtbare en dus ondemocratische. Het standpunt van de heer Meulenbelt is respectabel, alles heeft een eigen intrinsieke waarde, maar als je dit gaat overbeklemtoneer isoleer je de kunst uit de samenleving, er ontstaat dan een sfeer van schone handen en ivoren torens. De roep om meer

geld is in principe terecht, maar gevaarlijk: in elke sector van de samenleving wordt gevraagd om meer geld. Als je alle posten op een begroting verhoogt heb je aan de feitelijke structuren niets veranderd!

Een voorbeeld van het veranderen van structuren binnen het budget is de Haarlemse schouwburg. Vroeger het domein van de inwoners van Aerdenhout, nu radicaal veranderd. Helaas nog altijd wat elitair: er komen nu wel kritische vormingswerkers maar er komen nog steeds vrijwel geen arbeiders. De vraag is gesteld of de grote massa wel kritisch wil worden. Ook toen het marxisme ontstond zag men de arbeiders vaak als een apatische, doodgeslagen groep. Toen het marxisme deze groep bewustmaking op politiek gebied gaf bleek dat ze uit hun lethargie gehaald werden. Ook de cultuur moet in staat zijn via bewustmakingsprocessen nieuwe impulsen aan mensen te geven.

Het is nodig dat de maatschappelijke werkelijkheid volstrekt gaat veranderen.

Daartoe moet een vormingsproces in gang worden gezet. Wie echter vanuit een eigen bewuste visie toch kiest voor makkelijk vermaak moet daar uiteraard vrij in zijn, het is ontoelaatbaar dat op cultureel terrein zaken verboden worden.

Het noodzakelijke bijsturen, iets heel anders dan verbieden, veronderstelt een proces van zoeken en tasten. Indien in een dergelijk proces bepaalde cultuuruitingen dreigen af te sterven moet de overheid toch weer reddend optreden.

De heer Rienks (bestuurslid universitaire stichting vormingsactiviteiten) spitst de discussie toe op Proloog en Podium. Aangezien dit weinig te maken heeft met de discussie over de uitgangspunten van de concept-cultuurnota is dit deel van de discussie niet genotuleerd.

De heer Broekema (lid van de raadscommissie voor culturele zaken, directeur van de provinciale culturele raad van Groningen) haalt uit deze discussie een principieel punt naar voren: mag een hogere overheid de beslissing van een lagere overheid doorkruisen. Komt op die wijze de gemeentelijke autonomie niet in gevaar?

De heer Voogd ontkent dit. De gemeentelijke autonomie houdt in dit geval in dat een gemeente kan weigeren eigen middelen beschikbaar te stellen voor iets waarmee men het oneens is. De rijksoverheid heeft dan het volle recht uit overwegingen van algemeen belang de weggevallen gemeentelijke steun aan te vullen. Men dringt daarmee de gemeente niets op.

Hij vindt overigens de gemeentelijke autonomie een wat hachelijk begrip. Meestal resulteert deze autonomie in het neerzetten van kantorenflats, cultuurpaleizen en dergelijke zaken. Een meer wezenlijke vorm van gemeentelijke autonomie is bevorderen dat de bevolking in contact gebracht wordt met de eigen cultuur.

Wethouder Wallage komt terug op de vraag van de heer Haveman. Hij vraagt de heer Meulenbelt hoe die vanuit zijn visie komt tot prioriteiten.

De heer Meulenbelt is van mening dat prioriteiten min of meer vanzelf ontstaan via toevallige situaties, niet door middel van maatlaten. Hij geeft als voorbeeld het verzoek van de Haagse gemeenteraad om een kunstnota. Terwijl deze nota al in discussie is vraagt dezelfde gemeenteraad om bepaalde beslissingen, die feitelijk in strijd zijn met de richting waarin de kunstnota tendeert.

De heer Rienks vindt dit maar een wrakke manier van prioriteiten stellen.

De heer Meulenbelt verklaart, binnen de kunsten geen rangorde te kunnen aangeven.

Wethouder Wallage ziet het als de normale situatie, dat men niet in staat is rangordes aan te geven.

De heer Rienks: wij proberen nu juist wel een rangorde te maken, in redelijk overleg met elkaar.

De heer Voogd wijst er op, dat wanneer men de uitgangspunten van de nota onaanvaardbaar acht, men de plicht heeft aan te geven welke andere maatstaven dan moeten gelden. Als je geen maatstaven aangeeft ontstaat weer het onzichtbare beleid, dat altijd uitvalt ten gunste van de sterksten (commercie!) Hij noemt in dit verband de kabeltelevisie, die zonder goed overheidsbeleid in handen van de grote concerns zal vallen.

De heer Hageman zou het aardig vinden, als er eindelijk eens over de inleiding van de concept-cultuurnota gepraat zou worden. Hij signaleert dat de problematiek groter wordt naarmate men dichter in de buurt van het vrije kunstwerk komt.

Hij onderstreept nogmaals dat de kunstenaar recht heeft op maatschappelijke zelfstandigheid en dat de prioriteitstelling niet moet uitmonden in het inzetten van kunstenaars in randfuncties.

De heer Boelens (literator, ex lid van de sectie letteren en toneel van de vroegere "raad voor de kunst" van Groningen) is van mening, dat als men werkelijk keiharde consequenties uit de concept-cultuurnota wil trekken, men niet meer moet praten over cultuur, maar prioriteit moet geven aan zeer fundamentele zaken als betere woningen, beter onderwijs, betere werksituatie. Dat is pas een werkelijk socialistische vertaling van de uitgangspunten.

Wethouder Wallage is nog niet aan het accepteren van de nota toe, wel vindt hij het zinnig te overwegen de grote instituten een belangrijker rol in de activiteiten voor creatieve vorming van de jeugd te laten spelen. De discussie over cultuur is tot nu toe hoofdzakelijk financieel gevoerd. In de financiële situatie waarin Groningen verkeert zou wel eens een heel andere claim vanuit de cultuur kunnen ontstaan dan het huidige beleidsplan toestaat. Dan ontstaat pas de echte discussie.

Hij dankt de beide inleiders en alle aanwezigen voor hun medewerking, vestigt de aandacht op de tweede hoorzitting, speciaal toegespitst op het concrete beleid in de stad Groningen op 9 mei, weer in het Tehuis.

Hij spreekt de hoop uit dat daarna de visie van b. en w. nog in de zomer ontstaat.

VERSLAG van de tweede hoorzitting over de concept-cultuurnota 1973 van de gemeente Groningen op donderdag 9 mei 1974 in "het Tehuis".

Voorzitter: drs. J. Wallage, wethouder van onderwijs en cultuur van de gemeente Groningen.

Inleiders: S. Broekema, directeur van de Culturele Raad van de provincie Groningen,

H. Schaafsma, directeur van de Culturele Raad Noord Holland.

Publiek: plm. 90

Wethouder Wallage opent de bijeenkomst met een woord van welkom aan de beide inleiders en aan de aanwezigen. Hij geeft een kort overzicht van de gang van zaken op de eerste hoorzitting (29 april 1974) en legt er de nadruk op, dat het op deze avond vooral gaat om de vraag, of vanuit de gedachten en ideeën in de algemene inleiding een bruikbaar model afgeleid kan worden voor een concreet plaatselijk beleid.

De heer Schaafsma heeft een stencil uitgedeeld, waarvan de tekst als volgt luidt:

"STELLINGEN N.A.V. CONCEPT-CULTUURNOTA GRONINGEN.

- A
Definitie
1. Dat in de gekozen definitie voor cultuur werkelijkheid één maal wel en één maal niet tussen aanhalingstekens wordt geplaatst getuigt van een juist inzicht in de ongrijpbaarheid van die werkelijkheid.
  2. Cultuur is niet alleen een zaak van individuen, maar ook van de gemeenschappen die zij vormen.
  3. Met het in de praktijk realiseren van goed gedefinieerde cultuuropvattingen moet je voorzichtig zijn (of juist niet te voorzichtig): als levensstijl van een gemeenschap onttrekt een levende cultuur zich immers aan "bepalingen".
  4. Het begrip "economische omstandigheden" mag niet te lichtvaardig worden gebruikt. Meestal wordt er mee bedoeld "materiële omstandigheden". Economie als zodanig is een produkt van menselijk denken, van opvattingen, oordelen en vooroordelen - derhalve een produkt van cultuur.
- B
Bezit en proces
5. Cultuurbezit is, zodra het als zodanig wordt herkend en onderkend, deel van het cultuurproces. Onderkennen en herkennen leidt immers tot beleven en waarderen, is een gevolg van ervaren. De combinatie van "cultuur" en "bezit" is op zichzelf riskant. Bij cultuurprocessen gaat het niet om "bezitsvorming" en "bezitsuitbreiding", maar om het zich eigen maken van bijvoorbeeld nieuwe ervaringsterreinen en ervaringsmogelijkheden.
- C
Kunst
6. Kunst is per definitie maatschappelijk relevant. Met andere woorden: de maatschappelijke betekenis van kunst - dat wil zeggen haar invloed op de menselijke ervaring, het menselijke bewustzijn, het handelen van de mensen in gemeenschap - laat zich niet afleiden uit de rechtstreekse invloed van kunst (of die nu als communicatief of als educatief nader wordt aangeduid).
  7. Het onderscheid tussen actieve en passieve kunst/cultuurbeleving is kunstmatig. Het hanteren van dit onderscheid bij de formulering van criteria voor een cultuurbeleid is derhalve gevaarlijk, in feite ook ondemocratisch. Lezen, luisteren, zien, denken, contempleren zijn vormen van geestelijke activiteit, van mee-beleven- aan de bewustwording kunnen ze belangrijker bijdragen leveren dan knutselen, zelf tekenen,

zelf schrijven, zelf toneel spelen enzovoorts. In een cultuurbeleid verdient het recht op luiheid uitdrukkelijk erkenning.

D
Elite

8. Een democratische cultuur leeft bij de gratie van elites, dat wil zeggen van stootgroepen of voorhoedes (avantgardes), die steeds weer de kans krijgen zich zelf te ontwikkelen. Erkenning van de fundamentele gelijkheid van de mensen (wat iets totaal anders is dan de absolute gelijkvormigheid) ligt aan deze opvatting ten grondslag. Een cultuurbeleid moet niet buigend voor of naar het volk gestalte krijgen, maar moet tot op eigen kracht rechtop staan en gaan inspireren.

E
Welzijn

9. Weldadig is het, dat in het concept-cultuurnota de term welzijn vrijwel geheel wordt vermeden. Geen woord wordt zo misbruikt als dit. Geen woord laat zich zo moeilijk definiëren. Geen sector van de samenleving heeft zo'n "elitair" jargon opgeleverd als die van het welzijnswerk.

F
Struc-

10. Structuren zijn onmisbaar. Ze moeten en kunnen ruimte- en voorwaarden scheppend zijn. De cultuurnota wijst terecht in deze richting. Hoewel er tegen te veel kleinere, min of meer zelfstandige structuren, binnen de grotere structuur van de Groningse samenleving gewaakt moet worden.
11. Juist ter wille van de democratie, waaraan openheid, openbaarheid en medezeggenschap inherent (horen te) zijn verdient een goed toegeruste culturele dienst de voorkeur boven een culturele raad en een bureau culturele zaken.

G
Praktijk

- 12a. Creatieve vorming dient in nauwe samenwerking met het onderwijs te geschieden. Onderwijs, creatieve/kunstzinnige vorming, volwasseneneducatie behoren als één systeem te worden gezien. Oefening in kennisgebruik en in sociale vaardigheden vergen creativiteit maar ook (basis)kennis. Als onderwijs en vorming elkaar op dit gebied niet vinden, valt er weinig resultaat te verwachten voor de cultuur als levensstijl van een gemeenschap van bewuste mensen.
- b. Behoeftetepeilingen ten dienste van een cultuurbeleid hebben over het algemeen niet veel nut. Het gaat in het cultuurbeleid immers om het herkenbaar (bewust) maken van behoeften, die als zodanig pas worden herkend als er een duidelijk aanbod is. dit betekent niet, dat met behoeften die al wel duidelijk aanwezig zijn, geen rekening gehouden zou moeten worden.
- c. Artotheek- en informatiefuncties (ten behoeve van bijvoorbeeld inspraak) dienen bij voorkeur te worden vervuld door, of in nauwe samenwerking met, de openbare bibliotheek. De O.B. heeft ook voor de "durende ontplooiing" (permanente educatie) een duidelijke functie.
- d. Exploitatiesubsidies (bijdragen gerelateerd aan de vaste exploitatielasten van werkelijk vitale instellingen) en projectsubsidies (voor bepaalde, van geval tot geval te omschrijven zaken) verdienen de voorkeur boven tekortsubsidies.
- e. Medezeggenschap van kunstenaars in het kunstbeleid is op zichzelf geen verwerpelijke zaak. Toch is waakzaamheid hier op haar plaats. Ook kunstenaars hebben de neiging een belangengroep te vormen en als zodanig op te treden. (Stadsplanning mag niet aan stedenbouwers, aannemers en projectontwikkelaars worden gedelegeerd. Onderwijs- en wetenschapsbeleid kunnen niet uitsluitend de zaak zijn van onderwijsmensen en wetenschappers. Energie- en techniekbeleid mogen niet vooral voorwerp van zorg van technologen en economen zijn).
- f. In tegenstelling tot wat nogal wat economen beweren, en tot wat veel politici (dus) aannemen, zijn er wel degelijk primaire culturele behoeften, zoals uitdrukkingsvaardigheid (voor-

waarde voor de mens om als "socius" te kunnen functioneren) en vermogen tot zelfstandig werken met verworven (school) kennis. Die behoeften zijn wellicht niet eens zo veel moeilijker om te zetten in "economisch rendement" als strekkende kilometers autoweg, kubieke meters kazerne enzovoort.

g. Of een gratis huis-aan-huis-krant een geëigend middel is om die groepen van de bevolking die nu nog buiten "het culturele leven" staan daarbij te betrekken, is - op zijn minst - twijfelachtig".

Hij vertelt, dat hij de stellingen gemaakt heeft, vóór hij de reacties op de nota heeft gelezen. Daarbij viel hem op, dat de nota, die zijns inziens een aardige nota is, een gematigd progressief stuk, tot merkwaardige reacties aanleiding heeft gegeven, zelfs zodanig, dat zijn waardering voor de nota na het lezen van de reacties in feite groter werd. Met name de reactie van Pictura en de reactie van de BBK deden bij hem stekels overeind gaan, hij heeft zich afgevraagd wat er eigenlijk aan de hand is. Waarom zulk een merkwaardig dik taalgebruik, waarom de beschuldiging van fascistoïde mentaliteit aan het adres van de auteurs der nota?

Deze reacties zeggen naar de mening van de heer Schaafsma niets over de nota, maar veel over de mentaliteit van de reagerenden.

In de nota zelf vindt de heer Schaafsma een discrepantie tussen de nogal sociologische definitie en de uitwerking er van naar de realiteit. Hij mist in de definitie het element "gemeenschap". Dat neemt niet weg dat de definitie wel werkbaar kan zijn, mits men zich realiseert dat cultuur en definitie elkaar slecht verdragen: definitie is inperking en cultuur is voortdurende ontwikkeling.

Cultuur is echter niet een soort autonome beweging: cultuur is maakbaar, maar dus ook afbreekbaar, daarom moet je voorzichtig zijn met inperkingen vooraf.

Wil je je niet beperken tot kunstpolitiek, dan zal een cultuurnota ook aandacht moeten besteden aan vormings- en ontwikkelingswerk; deze elementen mist hij in de concept-cultuurnota.

Als je deze beginselen aanvaardt moet cultuurpolitiek vooral zijn: het bewust trachten te doorbreken van bestaande barrières in onze huidige samenleving, die voor grote groepen participatie feitelijk onmogelijk maken.

Met betogen over maatschappelijke relevantie van kunst is inleider niet erg gelukkig: kunst is altijd relevant. Je mag daarom nooit eisen dat een kunstenaar zich naast zijn kunstenaar-zijn ook nog op andere wijze dient te bewijzen. Het is positief dat een kunstenaar zijn kunnen ter beschikking stelt van bijvoorbeeld creatieve vorming in het onderwijs, muziekonderwijs e.d. Toch moet naar zijn mening een kunstenaar het recht hebben, zich als kunstenaar-sec te manifesteren.

Inleider mist een uitwerking naar het onderwijs toe, de crevo-bladzijden zijn beslist onvoldoende. Het onderwijs is een van de meest essentiële werkterreinen in de cultuur. De ministeriële koppeling van cultuur aan recreatie en maatschappelijk welzijn is dan ook een zeer ongelukkige, de mentaliteit waaruit deze koppeling is ontstaan is er schuldig aan, dat cultuurbeleid van de rijksoverheid in hoofdzaak nog een vorm van armenzorg is.

Cultuur en onderwijs mogen niet gescheiden worden, en een belangrijke prioriteit dient toegekend te worden aan de open school, die hen die kansen hebben gemist levenslang de mogelijkheid geeft, zich verder te ontplooien.

Een harde binding tussen onderwijsbeleid en cultuurbeleid is een noodzaak voor een goede culturele ontwikkeling, dit is in de nota niet voldoende onderkend.

Hoewel inleider zelf betrokken is bij een culturele raad, heeft hij toch in toenemende mate twijfels over nut en functie van dit soort inspraakorganen: moet men de overheid niet veel meer wijzen op haar eigen taak t.o.v. deze Raden?

Een culturele raad is geen democratisch gekozen lichaam, de verantwoordelijkheid voor een beleid hoort thuis bij volksvertegenwoordiging en gemeenteraad. Culturele raden missen democratische legitimatie, en moeten daarom uiterst kritisch bezien worden. Beter is een systeem van door de overheid ingestelde, en aan de overheid verantwoording schuldige, culturele diensten, mits het werk van deze ambtelijke organen zo openbaar mogelijk is.

Het woord is nu aan de heer Broekema, die met vreugde constateert dat zijn betoog geheel anders zal worden dan dat van de heer Schaafsma, zegt het volgende:

"In de convocatie voor de hoorzittingen is gesteld, dat de bijeenkomst van vandaag voornamelijk zal gaan over de relatie tussen de hoofdlijnen en de plaatselijke situatie.

Wanneer dit inhoudt dat de inleiders van vandaag die hoofdlijnen als uitgangspunten moeten aanvaarden dan word ik voor een onmogelijke opgave gesteld.

Ik heb namelijk fundamentele bezwaren tegen de cultuurvisie, waarop de nota is gebaseerd.

De gekozen definitie waarin de cultuur een systeem is dat de mens toetsingsmogelijkheden en veranderingsmogelijkheden biedt, is naar mijn mening niet alleen te zeer vanuit de behoefte aan een hanteerbare definitie geboren maar ook van een niet-aanvaardbare eenzijdigheid.

Deze definitie doet geen recht aan de elementen: opdracht en taakvervulling en is daarom te passief.

Naar mijn overtuiging moet men de cultuur niet alleen als systeem maar ook - en wellicht voornamelijk - als proces zien, een proces waarbij de mens het natuurlijke omvormt vanuit bezinning en bedoeling en waarin hij zichzelf tracht te hernieuwen.

De mens zal zich er daarbij van bewust mogen zijn dat ondanks zijn kleinheid en onvolkomenheid door Gods genade in zijn cultuurarbeid iets van de oorspronkelijke verhevenheid van de mens zichtbaar blijft.

Deze cultuurarbeid moet worden verricht in het besef dat de mens ook hier een ieder tot steun moet zijn.

Deze persoonlijke opvatting over de cultuur beïnvloedt natuurlijk mijn visie op het cultuurbeleid. Een cultuurbeleid zal echter zodanig moeten worden geformuleerd dat ook anderen daaraan en daarin vanuit hun overtuiging van harte kunnen meewerken.

1. Het cultuurbeleid, gezien in het licht van de definitie uit de cultuurnota zal uitgaan van een bewust directieve opstelling van de overheid. Deze principiële keuze leidt tot een dirigisme, dat zich moet bedienen van dubbelzinnigheden waarbij enerzijds een inhoudelijk censorschap wordt afgewezen maar tegelijkertijd als vanzelfsprekend wordt aanvaard, dat de overheid die activiteiten die als ongewenst zijn gedefinieerd, moet afremmen.

Wanneer het cultuurbeleid wordt gezien vanuit een visie waarin centraal staat de opdracht, die de mens als cultuurdrager in eigen verantwoordelijkheid heeft te vervullen, dan zal in plaats van de bewust directieve opstelling van de overheid moeten worden gekozen voor een ondersteunende, mogelijkheden scheppende, verruimende en wegbereidende opstelling van de overheid waarbij de dienst aan het belang en de vrijheid van allen voorop moet staan.

In zulk een beleid past een accentverschuiving van een structuur van per definitie vastgelegde cultuurprocessen naar het door de overheid te erkennen recht van een ieder zich op zijn eigen wijze en vanuit

zijn eigen levensovertuiging en maatschappijopvatting met de cultuur bezig te houden.

Vanuit deze achtergronden zijn de volgende kanttekeningen geschreven.

2. De opvattingen die in de cultuurnota omtrent de creatieve vorming zijn neergelegd verschillen fundamenteel van die, welke zijn te vinden in de brief van de Gemeentelijke Commissie voor de Creatieve Vorming van 19 november 1975. Het verschil is minder groot wanneer de consequenties voor het beleid ter sprake komen. Niettemin zal er een duidelijke uitspraak van het gemeentebestuur moeten komen over uitgangspunten en doelstellingen van de creatieve vorming om dat helder moet worden aangetoond voor welke beleidsdoeleinden de geclaimde verhoging van het budget nodig is. Een nader overleg tussen culturele raad en gemeentelijke commissie lijkt vooraf noodzakelijk.
3. De aan de creativiteitsinstituten, waaronder in dit verband het GCA wordt begrepen, gewijde paragrafen geven, met de daarop door de instituten gegeven reacties, aanleiding tot enkele algemene kanttekeningen.
  - a. Uit de bij deze hoofdstukken getrokken consequenties voor het beleid, blijkt de bewust directieve opstelling van de overheid (er zal in het subsidiebeleid ten aanzien van de instituten rekening moeten worden gehouden met hun belang, maar ook met hun bereidheid tot samenwerking te komen; de gemeente moet zich bij subsidiëring niet automatisch richten naar de hoogte van het subsidie dat provincie en rijk samen geven, maar uitgaan van de meest gewenste ontwikkeling van activiteiten).

Uiteraard roepen deze uitspraken onmiddellijk vragen op zoals: hoe wordt bereidheid tot samenwerking gemeten en op welke wijze wordt de meest gewenste ontwikkeling van activiteiten bepaald en wat wordt daaronder verstaan.

Belangrijker lijkt me echter de conclusie, dat de gemeente Groningen een nieuwe subsidieverordening nodig heeft, die aan de ene kant duidelijke subsidievoorwaarden bevat en waarin anderzijds waarborgen voor de rechtszekerheid van het personeel van de te subsidiëren instellingen zijn opgenomen.
  - b. De gevoerde pleidooien voor een subsidieregeling met rijk en provincie geven aanleiding tot de aansporing vooral in een vroegtijdig stadium niet alleen het overleg op bestuursniveau omtrent subsidiezaken te openen maar ook van het begin af aan gebruik te maken van de diensten van adviserende raden zodat deze overleg kunnen plegen met betrokkenen en met elkaar.
4. Het hoofdstuk Letteren bevat een duidelijk voorbeeld van tendens-literatuur en is daarom in deze nota misplaatst. Het moet ernstig worden betreurd, dat de stellers van de nota zich in dit hoofdstuk, waarin zij taalmisbruik willen signaleren en daarbij constateren dat het taalgebruik als menselijk fenomeen duidelijk op de achtergrond is geraakt, zichzelf schuldig maken aan taaldiscriminatie door het gebruik, de betekenis en de toekomst van het Gronings volledig te negeren. Deze negatie van de eigen streektaal, alsook van andere elementen van gewestelijke cultuur, vergroot de zwaarte van de verantwoordelijkheid van de gewestelijke culturele raad ten aanzien van de taken, die hij op zich heeft genomen met betrekking tot de gewestelijke cultuur en met name de taal als essentieel onderdeel daarvan.
5. Het hoofdstuk over de Openbare Bibliotheek valt op door het accent dat daarin op de belletrie wordt gelegd, zulks in tegenstelling tot de in andere hoofdstukken in navolging van het inleidende gedeelte waarneembare overaccentuering van het vormingsaspect van de kunsten. Het pleidooi dat het bestuur van de Openbare Bibliotheek voert voor het onderbrengen van het mobiel informatiecentrum in haar activiteitenpakket is vanuit een visie die uitgaat van de ontwikkeling van de bibliotheek naar een mediatheek volkomen legitiem. Het lijkt noodzakelijk dit informatiecentrum nog nader, ook in een

meer algemeen kader van voorlichtingsactiviteiten van de overheid te be-
zien.

6. Wanneer wordt gepleit voor financiële ondersteuning van op bewustmaking gerichte aktiviteiten op letterengebied en wanneer daaraan wordt toegevoegd dat de maatschappelijke relevantie van de activiteiten zwaarder dient te wegen dan het kunstzinnig gehalte komt aanstonds de vraag op naar het hoe van de maatschappelijke relevantie, naar de grenzen van dit begrip en naar haar meetbaarheid. Hier is duidelijk het gevaar aanwezig dat de overheid in haar directieve opstelling zich ook aan inhoudelijk censorschap schuldig zal gaan maken.
Tevens kan de, ook voor andere naar het oordeel van de nota het ondersteunen waardige cultuuruitingen geldende, vraag worden gesteld of ook het werk van de kerken en andere religieuze instellingen moet worden gezien als een op bewustmaking gerichte en derhalve subsidiabele activiteit en zo niet, waar de grens ligt tussen wel- en niet subsidie-waardige activiteiten.
7. Bij het onderdeel Letteren op School valt de onbekendheid met het werk van de Stichting Schrijverscentrum/Schrijvers op School op. De hier ter ontwikkeling aangeprezen projecten zijn bij genoemde stichting uit voorraad leverbaar.
8. Het is aanbevelenswaardig een theaterbeleid een bredere basis te geven dan die, welke voortvloeit uit een eenzijdige doelstelling t.w. het zich bewust worden van en een bevrijdend inzicht te krijgen in de eigen maatschappelijke situatie. In het beleid ten opzichte van het theater zullen alle motivaties op gelijke wijze kansen moeten kunnen krijgen. Met de culturele raad (zie zijn brief van 14 februari 1974) acht ik de in hoofdstuk 17 Noorder Compagnie van dit toneelgezelschap gegeven karakteristiek te summier. Het is opmerkelijk, dat in de nota een beleidsaanbeveling wordt gegeven die bij aanvaarding een actie onder het motto "Handen af van de Noorder Compagnie!" zou kunnen rechtvaardigen.
Het denkbeeld van een theaterpool zal in een ruimer dan het stedelijk verband moeten worden uitgewerkt. De in deze pool aan de Noorder Compagnie toegedachte rol vergt overleg, waarbij naast de Noorder Compagnie zelf drie provincies dienen te worden betrokken. De terloopsheid waarmee de kosten van deze onderneming worden aangeroerd zal de kracht om anderen en in het bijzonder de eventuele subsidiënten van de noodzaak van een theaterpool te overtuigen verzwakken.
9. Daar de over beeldende kunst handelende hoofdstukken geheel geschreven zijn vanuit de in de inleiding bepleite bewuste directieve opstelling van de overheid is het niet verwonderlijk dat in de aangeprezen beleidsconsequenties zaken zijn te vinden die deels op het terrein van de rijksoverheid liggen namelijk de verandering van de opleiding aan de akademies en voor een ander deel in een democratie tot dusver nog niet tot de taak van de overheid werden gerekend, zoals de mentaliteitsverandering van de kunstenaars en inschakelen van beeldende kunstenaars bij politieke meetings.
De hier evenals elders (Noorder Compagnie, NFO, Groninger Museum) waarneembare neiging om de werkingssfeer van gemeentelijke regelingen, ideeën en commissies zonder meer tot de gehele provincie uit te breiden dient te worden bedwongen.
Door anders dan in de nota is gedaan over kunstenaarsorganisaties te gaan spreken in plaats van het enkelvoud te gebruiken zal de suggestie worden voorkomen dat één organisatie naar een monopoliepositie zou streven.
De beleidsaanbeveling met betrekking tot de galerieën is onduidelijk aangezien niet wordt aangetoond wat niet-verkoopbare activiteiten zijn en waarom uitsluitend deze zouden moeten worden gesubsidieerd.

De voor Pictura aanbevolen subsidiënorm is onduidelijk en gezien in het licht van het apert onjuiste beeld dat van deze vereniging wordt geschetst niet verantwoord.

10. In de aanbevelingen, die voor het beleid ten aanzien van het N.F.O. worden gedaan, is verzuimd naast de bereidheid van ieder orkestlid afzonderlijk en het orkest als geheel ook het vermogen en de geschiktheid van beide alsmede de bereidheid van de overige rond 750.000 klanten van het orkest als factoren te vermelden, die bepalend moeten zijn voor de omvang van een taakstelling voor een orkest dat, als regionaal ensemble ook verplichtingen buiten de stad Groningen heeft. Het in hoofdstuk 47 Harmonie- en fanfare-orkesten aanbevolen tegen gaan van het oprichten van nieuwe groepen is als overheidstaak onaanvaardbaar en lijkt een griezelige consequentie van de aanbevolen directieve opstelling van de overheid.
11. Hoofdstuk 52: culturele prijzen is gebaseerd op enkele stellingen, die door de stelligheid waarmee ze worden geponeerd, minder aanvechtbaar schijnen dan ze in werkelijkheid zijn. De eerste stelling is die, volgens welke de toekenning van culturele prijzen berust op een competitiesysteem, dat maar één werkelijke winnaar tegenover onbeperkt veel verliezers toelaat. Hiertegenover kan enerzijds worden opgemerkt, dat deze definitie van een competitiesysteem onvolledig is dat zij met name geen recht doet aan het spelelement dat onlosmakelijk bij een wedstrijd behoort, terwijl anderzijds moet worden gesteld dat beslist niet alle culturele prijzen op grond van de resultaten van een competitie worden toegekend. De tweede stelling is het in de nota gewraakte "op vrij willekeurige gronden verheffen van één mens ten koste van een aantal andere". De bewijsvoering dat door toekenning van een der genoemde prijzen aan één persoon anderen zouden worden benadeeld of in hun menselijke waardigheid zouden worden aangetast, want dat wordt in deze stelling gezegd, ontbreekt ten enenmale.
12. Het betoog ten gunste van de vergroting van de inhoud van de incidentenpot is een schoolvoorbeeld van gelegenheidsargumentatie. Het zal in deze vorm het effect hebben van een pleidooi voor een financiële overheidsgrabbelton en zal derhalve door het beleid moeilijk serieus kunnen worden genomen.
13. Het op zichzelf verantwoord lijkende betoog over de structuren hoofdstuk 57 past niet geheel in een democratisch bestel zolang niet tevens uitdrukkelijk wordt uitgegaan van de vrijheid, die de burger moet hebben om zich te ontplooien, ook buiten de meest gewenste structuren, wanneer hij dit wenst of op grond van eigen overtuiging noodzakelijk acht. De verhouding en de taakverdeling tussen het bureau culturele raad, bureau culturele zaken en afdeling O.C.J. zoals die in de nota worden geschetst zullen nog moeten worden verduidelijkt en verfijnd om voor de burger voldoende doorzichtig en in de praktijk bruikbaar te zijn.
14. Het concept-"Cultuurnota gemeente Groningen 1973" kan met de gebundelde reacties worden gezien als een aantal alternatieven voor het ontwerp voor een definitieve nota. Hoewel de cultuurnota naar mijn mening een imposant werkstuk is, dat waardevol discussiemateriaal bevat zijn haar uitgangspunten voor mij niet aanvaardbaar vanwege hun eenzijdig karakter dat de overheid een directieve in plaats van een dienende taak toedeelt. De principiële beleidsconsequenties zijn op die uitgangspunten gebaseerd. Zij zullen daarom stuk voor stuk aan een kritische herwaardering moeten onderworpen, waarbij het aanbeveling verdient overaccentueren b.v. van de maatschappelijke relevantie af te zwakken en nog niet aangebrachte accenten zoals de kwaliteit te plaatsen. In feite wordt hierop ook in een groot deel van de binnengekomen reacties aangedrongen".

Hierna wordt een korte leespaauze ingelast, om alle aanwezigen de gelegenheid te geven de inleidende teksten nog eens goed door te nemen.

De heer Hageman (landelijk voorzitter van de BBK) vindt het prettig dat er zoveel wordt gesproken over de BBK-reactie op de nota. Men heeft er kennelijk aandacht aan geschonken. Dat er stekels opgezet worden als men met de BBK geconfronteerd wordt is een gebruikelijk verschijnsel. De BBK streeft niet naar een monopoliepositie, maar heeft die toevallig wel in Groningen.

De nota blijkt toch weer een kunstnota te zijn, er is weinig aandacht aan andere cultuurverschijnselen besteed. De mentaliteit is dirigistisch, het hoofdstuk over werkgelegenheid voor kunstenaars onaanvaardbaar.

Interpretatie van het begrip "maatschappelijke relevantie" mag nooit leiden tot "werkverschaffing aan kunstenaars".

De voorgestelde maatregelen in concreto zijn niet veel bijzonders. De nota weet niets nieuws te bieden, men stelt voor datgene te doen wat elders al lang bestaat. In Groningen moet helaas nog alles van de grond komen.

Een bezwaar van de nota is het gebrek aan visie: het beleid kan op korte termijn wel enige verbeteringen brengen, op lange termijn moet deze nota falen. Er is geen samenhang tussen de onderdelen, de nota wijst niet in de richting van een structurele doorbraak, de voorgestelde wijzigingen zijn marginaal in het totale cultuurbeleid.

De heer Schaafsma maakt duidelijk dat hij niets tegen de BBK heeft, maar dat de wijze van reageren hem heeft gestoord.

Hij onderkent dat juist beeldende kunstenaars het uiterst moeilijk hebben: zij zijn de enige groep kunstenaars die het zonder middelbaar moeten doen, zelfs de functie van de kunstgalerieën is niet te vergelijken met bijvoorbeeld de functie die de uitgever voor schrijvers heeft.

Bovendien is de beeldende kunstenaar dikwijls gedwongen, wil hij wezenlijk bezig zijn, vrijwel al zijn tijd te gebruiken voor zijn kunst-arbeid. Voor schrijvers en musici geldt dit in veel mindere mate.

Wil men de kunstenaar een bestaansrecht als kunstenaar toekennen, dan zal men overigens niet zonder kwaliteitsnormen kunnen.

De heer Kemp (gewestelijk voorzitter van de BBK) vindt het vermoeiend, steeds maar weer van anderen te moeten horen hoe hij als kunstenaar moet functioneren. Dat weet de kunstenaar zelf allang. Hij heeft moeite met kwaliteitsnormen: wie zich kunstenaar voelt is kunstenaar, en met welke normen moeten anderen dat meten?

De heer Broekema heeft kritiek op het standpunt van Hageman.

Spreker is van mening dat de nota juist wel uitvoerig aandacht schenkt aan beeldende kunst, en ook heel concrete voorstellen voor beleid op dit gebied doet. Wel kan hij zich voorstellen dat het de kunstenaars ergert, dat de nota in feite meer over de kunstenaar dan over de kunst praat. Wat de onbruikbaarheid van de nota op langere termijn betreft: de nota is niet bedoeld voor lange termijn. Cultuur is een veel te dynamisch gebied, dat kan niet voor lange perioden vastgelegd worden in een beleid. Wel mist hij, met de heer Hageman, een hoofdstuk over het in één samenhang brengen van de voorgestelde beleidsmaatregelen.

De heer Schaafsma komt nog even terug op het begrip "kwaliteitsnormen".

Het is niet eenvoudig, daar een definitief antwoord op te geven, in feite is het stellen van normen een kwestie van vertrouwen, waarbij men zich conformeert aan de inzichten van hen, aan wie deskundigheid wordt toegekend zowel door de gemeenschap als door de kunstenaars zelf.

Als het stellen van kwaliteitsnormen er toe zou leiden, dat via de officiële kanalen bepaalde kunstenaars niet meer aan bod komen, moet de overheid wel zorgen dat er ook plaatsen gecreëerd worden waar kunstenaars hun werk kunnen tonen op basis van hun eigen selectie. In dit verband kan ook een artotheek nuttig zijn.

Wethouder Wallage: De vraag waar het om gaat, is in hoeverre de vrijheid van bepaalde overheidsorganen als bijvoorbeeld een Stedelijk Museum in Amsterdam om een eigen beleid te voeren, te combineren is met de verantwoordelijkheid van de overheid zelf.

De heer Schaafsma vindt dit geen wezenlijk probleem: democratie bevat een element van vertrouwen, men mag in bepaalde gevallen best beleid delegeren, mits er maar voldoende openheid en openbaarheid is om bijsturing mogelijk te maken.

De heer Broekema kan dit volledig onderschrijven.

W. Verbeek (pastor, lid invulcommissie d'Oosterpoort), vraagt zich af wat hij moet met opmerkingen van de sprekers, dat men als Marxist of als Christen spreekt. Wat betekent zoiets eigenlijk? Hij verzet zich met klem tegen de beschuldiging dat de nota dirigistisch zou zijn. Juist een beleid zonder uitgangspunten is dirigistisch: in zo'n beleid bepaalt de sterkste wat er gebeurt. De nota zet zich daar juist tegen af, en wil garanties scheppen voor de zwakkeren. Dat de nota daar nog geen waterdichte oplossingen voor heeft komt omdat wij nog geen echte democratische structuren kunnen opbouwen: een groot deel van de bevolking is niet tot deskundig oordelen in staat. Daar moet je eerst iets aan doen. Het is jammer dat de nota dit probleem te weinig heeft uitgediept.

De nota is bovendien veel te braaf geworden, er wordt te weinig rekening gehouden met potentiële conflicten, en met mogelijke onvereenbaarderheid van cultuuruitingen, het is eigenlijk toch nog een kunstnota geworden, dat is gevaarlijk.

Echter: als de kunstenaars niet beginnen zelf te veranderen, door van hun voetstuk te komen en zichzelf de benaming "kunstenaar" te ontnemen, dan kan de overheid in feite weinig doen aan wezenlijke veranderingen. Desondanks zou de nota strijdbaarder moeten zijn. Er had o.a. aandacht geschonken moeten worden aan gevaren die een echte democratie bedreigen: de indoctrinatie vanuit het bedrijfsleven door reclame, en de uiterst misleidende schijndemocratie van de plaatselijke pers. Een echte cultuurnota zou al deze zaken hebben moeten signaleren.

De heer Hageman vindt het woord "kunstenaar" helemaal niet een soort eretitel. Een kunstenaar is gewoon een mens die een bepaald beroep uitoefent. Je moet zelf je plaats kiezen, en je die niet door anderen laten opdringen.

De heer Broekema heeft moeite met de stelligheid waarmee Verbeek bepaalde zaken enigszins dirigistisch benadert en waarmee hij voor andere zaken juist weer de grootste vrijheid opeist. Wat is het verband hiertussen.

De heer Schaafsma komt terug op een eerder deel van de discussie. Hij betoogt dat hij in deze nota géén dirigisme vindt, en dat wanneer mensen de opstellers van de nota een objecte vorm van dirigisme verwijten, door hen te beschuldigen van het verlangen, een "Kulturkammer" in te stellen, hij dit zeer onzinnelijk vindt.

Hij vindt in de nota niet wat Verbeek meent te vinden: een zich baseren op artistieke zaken. Hij meent echter wel, dat kunst alleen in vrijheid kan gedijen, wat overigens niet wil zeggen dat kunst niet relevant is: kunst is per definitie relevant.

De oude opvatting, dat als je mensen maar met kunst confronteert daardoor hun leven verrijkt wordt is flauwe kul. Het gaat er om, mensen de mogelijkheid te geven tot actieve participatie op hun eigen niveau, dat is een eerste taak voor de overheid.

Mevrouw Bosveld (directrice van een balletschool) wil naast haar schriftelijke reactie ook graag mondeling reageren, omdat ze enkele nieuwe gedachten heeft ontwikkeld. Ze is het eens met Broekema, dat je kunstenaars niet in een bepaald straatje kunt dwingen. Je kunt van kunstenaars met name niet eisen dat ze zich bezig gaan houden met creatieve vorming. Iedere danser is geen docent. Wel is het van belang, dat de creatieve vorming wordt geleid door vakmensen, niet door goedwillende amateurs die zich zelf kleine kunstenaartjes voelen.

Wat ze mist in de nota is het pleidooi voor een vakopleiding voor toneel en dans in het Noorden van het land, daarmee zou je juist je deskundige kader kunnen aankweken. Naar haar mening zou de overheid in het algemeen vakbekwame kunstenaars moeten steunen.

De heer Kemp vraagt wat er op tegen is dat mensen zich kunstenaars voelen. De grote kloof tussen kunst en samenleving is juist ontstaan, omdat mensen het gevoel wordt bijgebracht dat kunst en kunstenaars iets heel bijzonders zijn. Als men zichzelf bezig houdt met bepaalde zaken, en zich een beetje kunstenaar gaat voelen zal de aansluiting tussen kunst en samenleving veel gemakkelijker tot stand komen.

Wethouder Wallage vindt dat er nog teveel theoretisch wordt gepraat, we moeten vanavond toe naar een toespitsing op de concrete situatie in Groningen. We moeten praten over de bestaande instellingen en de aanbevelingen uit de cultuurnota.

De heer Boiten (directeur school voor handenarbeid), is het volstrekt oneens met de heer Schaafsma. De nota is wel degelijk dirigistisch. Hij vindt het gevaarlijk, concrete reacties op deel 2 van de nota te geven, zolang er geen duidelijke uitspraak over deel 1 is.

Je kunt die delen niet loskoppelen, ook al is dan deel 2 veel gematigder dan de inleiding.

Wethouder Wallage zegt dat het ook niet de bedoeling is, de delen los te koppelen, de vraag voor vanavond is juist, of we vanuit de uitgangspunten van deel 1 een uitvoerbaar beleid kunnen opbouwen.

De heer Boiten blijft het gevaarlijk vinden om nu tot conclusies over de instituten te komen. Het publiek van deze tweede hearing is bijna helemaal anders dan dat van de eerste. Kennelijk vinden velen de knikkers belangrijker dan het spel. De meerderheid van vanavond heeft de eerste discussie gemist, het is daarom onmogelijk om tot conclusies te komen.

Als men de nota in zijn totaliteit aanvaardbaar acht, geeft men daarmee de overheid wel degelijk een instrument in handen waarmee dirigistisch gehandeld kan worden. Keuze voor de genoemde prioriteiten, die duidelijk een politieke keuze is, maakt continuïteit in het subsidiebeleid bijna onmogelijk: als er te zijner tijd een college komt dat een andere politieke kleur heeft, worden weer andere prioriteiten aangelegd. Dit kan leiden tot afsterven van onderdelen uit het culturele veld.

Wie zich niet uitspreekt over de uitgangspunten moet zich ook niet uitspreken over toepassing daarvan op de bestaande instituten.

De heer van Nimwegen: (gewestelijk secretaris van de B.B.K.) richt zich met zijn kritiek voornamelijk op het hoofdstuk beeldende kunst uit de nota. De termen waarin in hoofdstuk 26 en 27 over beeldende kunstenaars wordt gesproken, acht hij verwerpelijk. Naar zijn mening is de kunstenaar altijd al geïntegreerd geweest in de samenleving, bijvoorbeeld bij de industriële vormgeving. Verder pleit hij voor het spreiden van tentoonstellingen, een fondsvorming voor de percentageregeling en het realiseren van een artotheek in Groningen.

De heer Schaafsma gaat in op verschillende gemaakte opmerkingen.

Hij is verbaasd, dat men enerzijds angst heeft voor structuren anderzijds die structuren in de uitwerking van de nota toch weer zorgvuldig vast probeert te leggen.

Kunstenaars zijn voorrechte mensen, die zich zelf kunnen waarmaken op het terrein van hun eigen keuze.

Bij de creatieve vorming gaat het om het vermogen, jezelf uit te drukken, in welke vorm dan ook. De eis van CRM, dat kunstenaars die in de creatieve vorming werkzaam zijn een didactische bijscholing moeten ondergaan acht hij onjuist: het vermogen tot overdracht van enthousiasme is belangrijker dan onderwijstechnische bekwaamheid.

De zogenaamde gelijke kansen voor iedereen, waarmee nogal eens geschermd wordt, is een fictie.

De heer Schaafsma voelt meer voor pragmatische oplossingen, en ziet in de creatieve vorming één groot instituut als wenselijker dan het naast elkaar bestaan van allerlei kleine instituten.

De heer Broekema is het eens met het verlangen van mevrouw Bosveld, een noordelijke toneelopleiding en een noordelijke dansopleiding tot stand te brengen. Dit zou naast het denkbeeld over de theaterpool verder uitgewerkt kunnen worden. Pas als er voldoende opgeleide krachten zijn kan men aan poolvorming gaan denken. Wat de "vele kleine creatieve instituten" betreft: dit getuigt niet van een hopeloze verdeeldheid, maar van een hoopvolle veelkleurigheid in Groningen.

Wethouder Wallage heeft nog steeds geen duidelijk antwoord gekregen op zijn vraag naar welke criteria een overheid mag of moet hanteren bij het toepassen van een beleidsmodel. Hoe kies je, welk instituut belangrijker is, of hoe constateer je dat twee instituten even belangrijk zijn, als je geen criteria hebt? Het kan niet met een computer, je kunt niet alle wensen hoofdelijk omslaan.

De heer Boiten vindt het allereerst noodzakelijk dat er een subsidie-reglement tot stand komt. De rechtszekerheid van medewerkers aan instituten moet gegarandeerd zijn, het moet niet mogelijk zijn dat medewerkers plotseling op straat staan omdat een subsidiekraan dichtgedraaid wordt.

Hij is het met de wethouder eens, dat beperkte middelen dwingen tot prioriteitenstelling. De criteria daarvoor moeten echter niet politiek zijn, maar worden ontleend aan de kwaliteiten van het werk en aan de waardering die de gebruikers van de instituten voor het gebodene hebben.

De heer Schaafsma vindt dit volstrekt onjuist: als je de criteria laat bepalen door de gebruikers, wat in feite nog vaak gebeurt, valt de veel grotere groep van niet-gebruikers of nog-niet-gebruikers van bepaalde instituten uit de boot. Terecht pleit de nota voor het behartigen van de belangen van de (nog)-niet-gebruikers.

De heer Boiten vraagt zich af of je de waarde van instellingen moet toetsen aan het maatschappelijk gebeuren.

De heer Broekema stelt dat men niet kan volstaan met een subsidieverordening, hoe nodig die ook is. Een subsidieverordening is een technische verordening, die de rechtszekerheid van instituut en personeel regelt. Daarbovenuit is echter een subsidiewet nodig. De cultuurnota kan een aanzet geven voor een vorm van subsidie-wetgeving die niet alleen de technische zaken regelt, maar ook rekening houdt met continuïteit.

Wethouder Wallage zegt nogmaals dat het nog steeds blijft bij vrij theoretische vragen. Als overheid zit je echter met praktische problemen. Hij noemt een aantal verschillende subsidieaanvragen op, van de

laatste weken. Hoe kan een overheid een kader vinden om op deze veelheid van verzoeken een juist antwoord te geven?

Opnieuw vraagt hij om criteria waarmee dit soort zaken gemeten kunnen worden. Zijns inziens zijn kwaliteit, continuïteit en waardering door de gebruikers wel degelijk ook criteria, die aangelegd dienen te worden.

De heer Leentouwer (directeur van het Gronings Instituut voor Expressie en Kommunikatie) meent, dat men in een gevaarlijk straatje wordt gemanipuleerd, als men accepteert dat een bepaalde hoeveelheid geld definitief vaststaat, en dat men daarbinnen moet opereren. Dit is onjuist.

Hij vindt de nota niet dirigistisch, immers als je geen normen aanlegt en geen criteria stelt ben je ook dirigistisch bezig.

Het valt hem op dat, als de overheid gaat verdelen zonder duidelijke criteria men zich beklagt over gebrek aan beleid, maar zodra de overheid gaat proberen een echt beleid te voeren, men roept over dirigisme.

De heer Boiten is niet tegen criteria, maar acht de criteria uit de cultuurnota onjuist. Hij geeft andere criteria aan. De driedeling van de processen is zo kunstmatig, dat daaruit nooit criteria kunnen worden afgeleid. De drie processen zijn niet van elkaar te scheiden, elk onderdeel is altijd verbonden met de andere.

De heer Verbeek vindt dat de drie processen altijd met elkaar zijn vermengd. Tot nu toe echter bleek in de praktijk dat de "makkelijkste" processen, die niet bewust gericht waren op het bereiken van een bepaald effect, prioriteit kregen.

De heer Schaafsma geeft toe dat de drie processen inderdaad niet van elkaar zijn te scheiden. Desondanks moet je kunnen kiezen in een beleid. Dat hoeft helemaal niet te betekenen dat je rechtsposities in gevaar brengt. Je kunt ook met het intact laten van rechtsposities in een instituut een verandering op gang brengen in de richting van een meer gewenst beleid. Zie het gebeuren in het landelijk orkesten-bestel. Het gaat daarbij voornamelijk om een mentaliteitsverandering binnen de instituten.

De heer Kemp bestrijdt de heer Boiten. Deze stelt voor, het profijtbeginsel toe te passen, dat moet juist niet. De heer Broekema heeft begrip voor het wegstemmen van Proloog, dat geeft geen vertrouwen in de bedoelingen van de heer Broekema.

Wethouder Wallage annonceert nu een korte pauze. Hij vraagt de aanwezigen, na de pauze te komen tot concretisering van de meningen. Als hij straks bij b. en w. terugkomt moet hij een concreet voorstel hebben, hoe men zou vinden dat een cultuurbeleid er uit zou moeten zien. Na de pauze wil hij daar graag wenken en adviezen voor ontvangen.

P A U Z E .

De heer Boiten reageert op de laatste opmerking van de heer Verbeek.

Hij wil zeker niet bepleiten dat de prioriteiten omgekeerd worden, hij voelt meer voor gelijke prioriteit voor de drie processen. Als dit niet gebeurt zal dit leiden tot het uitsluiten van een grote groep.

De heer Verbeek bestrijdt dit. Juist in de huidige situatie wordt een grote groep uitgesloten. De momenteel gesubsidieerde instellingen krijgen samen ruim zeven miljoen subsidie. Optelling van alle nieuwe wensen uit de cultuurnota komt op ongeveer zeven ton. Gedurende een aantal jaren prioriteit geven aan de in de nota genoemde processen die op bewustwording gericht zijn is dus op geen enkele wijze bedreigend voor de meer traditionele instituten.

De heer Verbeek mist in de nota een hoofdstuk over het cultuurcentrum. Juist gezien het zeer overheersende karakter van dit centrum, vooral op financieel gebied, is dit een ernstig gemis.

Vervolgens vraagt hij aan de wethouder, hoe het nu verder gaat met de nota.

De materie is zeer moeilijk, hij is bang dat integrale behandeling in de gemeenteraad zal leiden tot sterke vervlaking. Hij zou voelen voor een democratisering van de procedure in de gemeenteraad, door echte, principiële discussies mogelijk te maken.

Volgens hem kan dat alleen, door de nota in onderdelen te splitsen, en in de gemeenteraad afzonderlijk te praten over de uitgangspunten, om daarna de discussie tussen de raad en de instituten aan te gaan.

Wethouder Wallage bevestigt de cijfers die Verbeek noemde, met één restrictie.

De genoemde zeven ton voor de wensen uit de nota geldt alleen voor de directie, concrete wensen. Zou men het hele cultuurbestel volgens de nota gaan ombouwen, dan komt er een aanzienlijk hoger bedrag uit de bus. We kunnen op dit moment alleen maar aan de marge sleutelen.

Wie echt principieel bezig wil gaan krijgt te maken met zeer kostbare infrastructures. Dat is op dit moment volstrekt onmogelijk.

Hij is niet helemaal gelukkig met de huidige procedure rond de nota.

Het over de volle breedte opereren gaat ten kosten van een werkelijk gesprek.

De situatie is op dit moment zo, dat aanzetten tot cultuurbeleid uitmondend in de richting van dit soort hearings. Hij wil echter proberen in de definitieve b. en w. -nota de uitgangspunten te becommentariëren en daarnaast de discussie aan te gaan over de afzonderlijke instellingen.

De heer Broekema stelt voor, de discussies in twee delen te splitsen.

a. discussie over uitgangspunten;

b. discussie over de concrete situatie.

Hij mist een derde deel in de nota: een visie op de ontwikkelingen naar de toekomst toe. Het zou nuttig zijn, daar over te denken.

Hij meent dat het goed is, een en ander aan de orde te stellen in de raadscommissie voor culturele zaken, waar in een openbare zitting ook de ambtenaren en de leden van de Culturele Raad het woord kunnen krijgen.

De heer Schaafsma vraagt zich af of democratie en doelmatig beleid verenigbaar zijn. Wie op dit moment de gehele bevolking zou raadplegen, per referendum bijvoorbeeld, zal ontdekken dat de meerderheid van de bevolking over vele zaken geen wezenlijke mening heeft. De doelstelling van het cultuurbeleid, zoals dit wordt omschreven in de nota, is nu juist om te bevorderen dat mensen "inspraakvaardig" worden. De nota is géén evangelie, maar vergt voortdurende bijstelling en aanpassing.

Cultuurbeleid is altijd een kwestie van politieke wilsvorming.

Een verdere uitwerking van de onderdelen der nota is zeker nodig.

Op basis van een beleidsnota kan je een meerjarenplanning maken.

Wethouder Wallage deelt mee dat het college bezig is met een vijfjarenplanning, uitgaande van een herijking van het zeer financieel gerichte saneringsplan. In deze herijking gaat de samenhang tussen diverse sectoren een belangrijke rol spelen.

Onderwijs en cultuur maken een fase door, die het verlangen naar een integraal beleid rechtvaardigt. Er moet in feite een parallel-nota onderwijs- en cultuur komen.

De heer Verbeek vraagt zich af waarom we in de cultuur niet volgens het model van de stadsontwikkelingsplanning werken. Eerst een uitgangspuntennota, die gevolgd wordt door uitgewerkte deelprojecten.

De heer Broekema acht dit in principe juist, maar wie kan dit doen? Als men werkelijk een goed cultuurbeleid tot stand wil brengen zullen de buro's, die sterk onderbezet zijn, uitgebreid moeten worden.

Wethouder Wallage beaamt dit; er is momenteel een raming van de benodigde mankracht gaande.

De heer Leertouwer vindt dat men, volgens het voorstel van de heer Boiten, de drie genoemde sectoren als even belangrijk aanmerkt dit enorme financiële consequenties heeft. Dat zou met name betekenen dat de vormingssector in dezelfde orde van grootte gesubsidieerd zou moeten worden als bijvoorbeeld traditionele kunstuitingen. Dit is in de praktijk onhaalbaar.

Prioriteitstelling wil echter niet zeggen, dat men evenveel geld krijgt als een ander, maar dat bepaalde gebieden, die waardevol worden geacht, een snellere ontwikkeling kunnen doormaken.

De heer Boiten pleit niet voor geen criteria, maar voor andere criteria.

Wethouder Wallage zegt dat de heer Boiten bijvoorbeeld vindt dat de belangstelling die er voor een instituut bestaat, een criterium is.

De heer Boiten is het met de heer Verbeek eens, dat de gemeenteraad, die het eindoordeel moet vellen over de nota, slecht geïnformeerd en georiënteerd is.

Als een gemeenteraad desondanks een gefundeerd oordeel wil vellen heeft hij alleen vertrouwen in een afspiegelingscollege.

De heer Schaafsma brengt hier tegenin dat niet het college, maar de gemeenteraad beslist. De gemeenteraad is juist wel een afspiegelingsorgaan.

De heer Hageman constateert dat cultuur een rekbaar begrip is. Hij wordt niet wijs uit de discussie. Hij heeft weinig behoefte aan een wethouder, die hem met een maatlat achter de broek zit. Er zijn veel nota's in omloop met gammele definities, je komt er geen stap verder mee. Kunst onttrekt zich helaas aan definities.

De overheid wil graag zekerheden, de kunstenaars willen echter een gegarandeerd bestaansminimum, de gemeente kan basisvoorwaarden scheppen voor het functioneren van de kunstenaar.

Wethouder Wallage hoort in deze opmerkingen een letterlijke herhaling van het door de heer Hageman gehouden betoog op de eerste hoorzitting.

De heer Hageman zegt dat hij probeert nu juist concreet te worden.

Wethouder Wallage stelt, als de BBK voorzieningen vraagt, met welke maatstaven moet de overheid een dergelijk verzoek dan beoordelen?

De heer Hageman vindt dat een toetsingsbeleid alleen mogelijk is in een democratische structuur.

De heer Hamel (lid van de invulcommissie d'Oosterpoort) raadt de heer Hageman aan het boek van Verkijk eens te lezen voor hij gaat spreken over "Kulturkammer". Hij eist dingen op voor de kunstenaar waar het overgrote deel van de overige bevolking nog niet aan toe is. Deze nota richt zich nu juist op de zwakken in die samenleving.

Het irriteert de heer Hamel, dat hij steeds weer moet luisteren naar de verhalen van de heer Hageman, die voornamelijk de discussie ophouden zonder iets wezenlijks bij te dragen.

Van deskundigheid wordt een paradepaardje gemaakt. Het begrip deskundigheid wordt echter beïnvloed door de bestaande structuren. De kernpunten van de discussie worden daarmee steeds verder weggemoffeld.

Men wil de consequenties van de veranderingen niet trekken.

Hij is zeer teleurgesteld in het tweede deel van de nota, dat de uitdeel 1 voortvloeiende consequenties ook niet trekt.

De heer Boiten vindt dat het betoog van Hamel bewijst, dat de inleiding uit een beperkte politieke visie komt.

De heer Hamel antwoordt dat de visie van de heer Boiten niet minder

politiek is.

De heer Broekema acht de uitgangspunten te absolutistisch. Zoveel mogelijk mensen moeten van alle culturele voorzieningen kunnen profiteren.

De heer Schaafsma vindt dat de eigen criteria kunnen meespelen in een kwaliteitsnorm, maar men moet ook als norm het effect betrekken: welke groep wordt bereikt, en hoe wordt die groep bereikt.

Wethouder Wallage rondt de discussie nu af. Hij zegt toe, dat er een visie van b. en w. op de nota komt, waarbij ook de mondelinge en schriftelijke reacties mee zullen wegen, het college zal er een grondige analyse van maken.

De voorstellen van het college zullen vervolgens naar de gemeenteraad gaan, en daar vallen de definitieve beslissingen.

De wethouder dankt de beide inleiders voor hun medewerking en de aanwezigen voor hun komst en hun deelname aan de discussies.

Hij sluit dan de bijeenkomst.